

Arvsfondsavdelningen
Nina Neby
08-7000 780
Nina.neby@kammarkollegiet.se

Utvärdering av utökning av målgruppen för Allmänna arvsfonden

Regeringen har gett Kammarkollegiet i uppdrag att analysera och utvärdera hur utökningen av målgruppen för Allmänna arvsfonden till att omfatta äldre personer påverkar fördelningen ur fonden. I uppdraget ingår att utvärdera om regleringen i 3 kap. 6 § lagen (2021:401) om Allmänna arvsfonden (arvsfondslagen) om att högst en tiondel av det belopp som regeringen beslutar ska vara tillgängligt för utdelning får fördelas till förmån för äldre personer är ändamålsenlig och uppfyller sitt syfte. I uppdraget ingår också att vid behov lämna de författningsförslag som bedöms nödvändiga.

Kammarkollegiet har inhämtat Arvsfondsdelegationens synpunkter vid sammanträdena den 23 oktober och den 4 december.

Sammanfattande slutsatser

Sammanfattningsvis gör Kammarkollegiet och Arvsfondsdelegationen bedömningen att fördelning av projektmedel till förmån för äldre personer inte leder till någon undanträngningseffekt i form av mindre fördelning av projektmedel till projekt för Allmänna arvsfondens övriga målgrupper. Bedömningen baserar sig på att inflödet till fonden har etablerats på en hög nivå och fortsätter att överskrida nivån fördelade medel, samt att marknadsvärdet på fondens tillgångar fortsätter att öka. Kammarkollegiet föreslår därför att 3 kap 6 § arvsfondlagen stryks i sin helhet.

Fördelningen av medel ur Allmänna arvsfonden

Kammarkollegiet ska enligt uppdraget sammanställa relevant information vad gäller fördelningen av medel ur Allmänna arvsfonden och hur denna har utvecklats sedan utökningen av målgruppen till att omfatta äldre personer trädde i kraft. Kammarkollegiet ska redogöra för hur fördelningen av medel till förmån för barn, unga och personer med funktionsnedsättning har påverkats av fördelningen av medel till förmån för äldre personer.

Tabell 1. Fördelade medel totalt och till projekt till förmån för äldre personer (miljoner kronor) samt i förhållande till utdelningsbara medel¹

	2019	2020	2021	2022	2023	2024 15/11
Fördelade medel	749	799	813	741	763	779
Fördelade medel målgrupp äldre	0	0	1	31	60	82
Fördelade medel till målgrupp äldre i förhållande till utdelningsbara medel	0%	0%	0%	2%	4%	5%

Fördelningen av medel ur Allmänna arvsfonden uppgick 2021, det vill säga året då den nya arvsfondslagen infördes, till 813 miljoner kronor. Det var då för tredje året i rad den största fördelningen i Allmänna arvsfondens historia. Under 2022 minskade fördelningen med nio procent till 741 miljoner kronor för att 2023 öka med tre procent till 763 miljoner kronor. Den absolut främsta anledningen till den lägre fördelningen under 2022 och 2023 var Coronapandemin. Ur arvsfondens perspektiv dröjde det till slutet av 2023 innan pandemins negativa effekter på civilsamhället släppte helt.

Fördelade medel per den 15 november 2024 uppgår till 779 miljoner kronor och prognosen för hela 2024 har reviderats till 900 miljoner kronor. Sedan slutet av 2023 har ansökningsnivåerna till arvsfonden ökat avsevärt vilket vittnar om att civilsamhället återigen haft möjlighet att samla de kompetenser och samarbeten som krävs för att göra ansökningar. Kammarkollegiet har samtidigt fått mer resurser för att utöka kanslistödsfunktionen och en möjlighet att genomföra betydligt fler kommunikationsinsatser, än under pandemin.

Fördelade medel till projekt till förmån för målgruppen äldre personer uppgick under 2021 till en miljon kronor. Fördelningen har därefter ökat succesivt och per den 15 november i år var fördelningen till äldreprojekt 82 miljoner kronor. Det motsvarar fem procent av de 1,6 miljarder kronor som regeringen beslutat vara tillgängliga för utdelning ur fonden.

De genomsnittliga äldreprojekten var inledningsvis både kortare och med lägre projektbudget. Nu ser vi att snittbudgeten för äldreprojekt 2024 är på samma nivå

¹ Fördelade medel motsvarar både de nya projektmedel som delegationen fattat beslut om och som kan betalas ut för det första projektåret samt de projektmedel som kan betalas ut till pågående projekt efter godkänd årsrapport, dvs s.k. "ettårig fördelning". Utdelningsbara medel för åren 2022, 2023 och 2024 är enligt regeringens beslut 1,6 miljarder kronor.

som för övriga projekt. Fördelningen påverkas också av hur många projekt som beslutats tidigare år och som fortfarande pågår. Andelen pågående äldreprojekt ökar årligen.

Antalet ansökningar med fokus på målgruppen äldre personer uppgick 2023 till 108 och ökade därmed med nästan 30 procent jämfört med 2022. Som en jämförelse kan nämnas att det under 2023 inkom 83 nya ansökningar som fokuserar på målgruppen personer med funktionsnedsättning och 123 nya ansökningar som fokuserar på målgruppen barn. De kommunikationsinsatser som inriktats på målgruppen äldre personer sedan den nya arvsfondslagen trädde i kraft förefaller således ha fått önskad effekt, särskilt med tanke på att pandemins effekter i stor utsträckning drabbade målgruppen äldre personer. Trenden håller i sig under 2024 och antalet ansökningar fortsätter att öka för samtliga målgrupper. Den 15 november 2024 uppgår antalet nya projektansökningar till 740. Det är en ökning med 55 procent jämfört med samma period i fjol. Av ansökningarna avser 124 projekt som fokuserar på äldre personer.

Tabell 2. Fördelade medel per målgrupp (miljoner kronor) och andel fördelade medel per målgrupp, båda stödformerna

	2021		2022		2023		2024 15/11	
Barn	186	23%	155	21%	203	27%	238	31%
Ungdom	426	52%	374	51%	339	45%	320	41%
Personer med funktionsnedsättn.	200	24%	180	24%	161	21%	139	18%
Äldre personer	1	0%	32	4%	60	8%	82	11%
Totalt	813	100%	741	100%	763	100%	779	100%

Fördelade medel till förmån för målgruppen äldre personer har ökat sedan införandet 2021 till att per den 15 november 2024 uppgå till 82 miljoner kronor och utgör 11 procent av totalt fördelade medel. Allt annat lika minskar andelen fördelade medel till övriga/tidigare målgrupper automatiskt när utökning med en ny målgrupp görs. Vi vill dock framhålla att de lägre nivåerna fördelade medel till projekt till förmån för målgruppen ungdomar respektive personer med funktionsnedsättning främst är en konsekvens av färre ansökningar med anledning av pandemin och inte en konsekvens av införandet av målgruppen äldre personer.

Fördelade medel till förmån för målgruppen personer med funktionsnedsättning har minskat sedan 2021. En anledning till det är att flera projekt som tidigare, innan den

nya arvsfondslagen trädde i kraft, kategoriserades med huvudsaklig målgrupp personer med funktionsnedsättning kategoriserades sedan den nya lagen infördes med huvudsaklig målgrupp äldre personer². En stor andel av de projekt som nu kategoriseras med huvudsaklig målgrupp äldre gagnar därför i hög grad även målgruppen personer med funktionsnedsättning.

En ytterligare anledning till att fördelade medel till förmån för personer med funktionsnedsättning minskat är att ansökningarna avseende denna målgrupp ökat i en lägre takt efter pandemin än ansökningar avseende projekt till förmån för de andra målgrupperna. Arvsfondsdelegationen har därför i sin verksamhetsplan för 2025 beslutat om att särskilt fokus ska riktas på att få in fler ansökningar avseende målgruppen personer med funktionsnedsättning. Under 2024 har dock betydligt mer medel fördelats till projekt som fokuserar på personer med funktionsnedsättning än projekt som fokuserar på äldre personer.

Sedan 2021 har fördelade medel till projektformen lokalstöd ökat medan fördelade medel till projektformen projektstöd minskat. Se tabell 3. Bland lokalstödsprojekten är det främst fördelade medel till förmån för målgruppen barn som ökat, medan fördelade medel till förmån för ungdomar minskat, både andelsmässigt och i faktiska termer. Många lokalstödsansökningar avser både barn och ungdomar, och i barnprojekten finns nästan alltid ungdomar med som sekundär målgrupp.

Fördelade medel till lokalstöd till förmån för målgruppen äldre personer har ökat sedan införandet 2021 till att den 15 november 2024 uppgå till 44 miljoner kronor. Det utgör 14 procent av den totala fördelningen.

² Det är sökande organisation som anger målgruppskategori i ansökan. Projekt som avser personer från 65 år anges i flera fall som målgrupp äldre även om de samtidigt uppfyller kriterierna för stöd till projekt till förmån för målgruppen personer med funktionsnedsättning.

Tabell 3, Fördelade medel per målgrupp (miljoner kronor) och andel fördelade medel per målgrupp, lokalstöd

	2021		2022		2023		2024 15/11	
Barn	40	18%	43	19%	96	40%	138	44%
Ungdom	154	69%	164	72%	101	42%	110	35%
Personer med funktionsnedsättn.	23	11%	7	3%	7	3%	21	7%
Äldre personer	0	2%	14	6%	35	15%	44	14%
Totalt	217	100%	228	100%	239	100%	313	100%

Fördelade medel till projektstöd till förmån för målgruppen äldre personer har ökat sedan införandet 2021 till att den 15 november 2024 uppgå till 38 miljoner kronor. Det utgör 8 procent av den totala fördelningen. Se tabell 4.

Tabell 4, Fördelade medel per målgrupp (miljoner kronor) och andel fördelade medel per målgrupp, projektstöd

	2021		2022		2023		2024 15/11	
Barn	146	24%	112	22%	107	20%	99	21%
Ungdom	272	46%	210	41%	238	46%	210	45%
Personer med funktionsnedsättn.	177	30%	173	34%	154	29%	119	26%
Äldre personer	1	0%	18	3%	25	5%	38	8%
Totalt	596	100%	513	100%	524	100%	466	100%

Utvärdering av regleringen

Förslaget om att utöka målgruppen för Allmänna arvsfonden till att omfatta även äldre personer fick enligt regeringen (prop. 2020/21:139) inte riskera att leda till undanträngning av nuvarande målgrupper. Regeringen bedömde att det fanns osäkerheter kopplade till omfattningen av influerna arvsmedel och den ekonomiska utvecklingen samt hur efterfrågan på projektstöd till förmån för äldre personer respektive till övriga målgrupper skulle utvecklas. Bestämmelserna i 3 kap. 6 §

arvsfondslagen infördes så att en fördelning med högst tio procent till den nya målgruppen äldre personer tilläts.

Kammarkollegiet och Arvsfondsdelegationen gör bedömningen att fördelning av projektmedel till förmån för äldre personer inte leder till någon undanträngningseffekt i form av mindre fördelning av projektmedel till projekt för Allmänna arvsfondens övriga målgrupper. Bedömningen baserar sig på att inflödet till fonden har etablerats på en hög nivå och fortsätter att överskrida nivån fördelade medel samt att fondens tillgångar/marknadsvärde fortsätter att öka. Se tabell 5.

Tabell 5. Allmänna arvsfonden marknadsvärde och influtna medel (från arv, återvunna metaller och direktavkastning), miljarder kronor

	2019	2020	2021	2022	2023	2024 30/11
Allmänna arvsfondens marknadsvärde	10,7	12,1	13,4	12,3	14,1	16,1
Influtna medel	1,2	1,0	1,2	1,2	1,4	1,1

Den 30 november 2024 uppgick marknadsvärdet för Allmänna arvsfonden till 16,1 miljarder kronor. Det är en ökning med 20 procent sedan 2021 och högre än den prognos som lämnades i samband med Kammarkollegiets förslag till utdelningsbara medel i augusti. Även influtna medel från arv och metallåtervinning efter kremation har ökat och uppgick den 30 november till 1 139 miljoner kronor. Direktavkastningen från investeringarna förväntas uppgå till drygt 400 miljoner kronor för 2024. Den reviderade prognosen för influtna medel 2024 är 1,7 miljarder kronor, det är en ökning med drygt 40 procent sedan 2021.

I sitt remissvar på departementspromemorian Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden (Ds 2020:9) invände Arvsfondsdelegationen mot förslaget att högst en tiondel av det belopp som ska vara tillgängligt för utdelning får fördelas till verksamhet för målgruppen äldre personer och redogjorde för följande synpunkter/risker:

1. Huruvida en projektansökan kommer in i början eller slutet av året kan bli avgörande för om ett projekt får finansiering.
2. Det kan uppstå ett kösystem. Ansökningar som uppfyller alla kriterier för finansiering får vänta till nästa år på beslut om pengarna tar slut. Detta leder i sin tur till onödigt och lång väntan på beslut för sökande organisation och därtill ökad administration inom Arvsfondsdelegationens kanslistöd.

3. Det leder till en omständlig och svårhanterlig kategorisering av målgruppsstillhörighet för de projekt som har äldre som en av flera målgrupper. Dessa projekt kan även komma att välja bort målgruppen äldre.
4. Arvsfondens nuvarande ekonomi är sådan att något behov av att prioritera mellan angelägna ändamål inte är nödvändigt. Under överskådlig tid är det därmed svårt att motivera en begränsning för en ny målgrupp.
5. Det kan leda till en uppfattning om att det inte är någon idé att söka pengar för projekt som rör målgruppen, eftersom frågan om det finns medel kvar för Arvsfondsdelegationen att fördela under året blir en ytterligare faktor som kan påverka möjligheten att få tilldelning av medel ur fonden.
6. Fondens målgrupper kan uppfattas ha olika värde.

Fördelningen av medel till projekt till förmån för målgruppen äldre har varit på en sådan nivå att gränsen tio procent av utdelningsbara medel inte riskerats uppnås. Riskerna som formuleras i punkt 1, 2 och 3 har därför inte infallit.

Vad gäller punkt 4 kvarstår Arvsfondsdelegationens bedömning då inflödet etablerats på en hög nivå och fondens tillgångar fortsätter öka, se tabell 5.

Vad gäller punkt 5 och 6 har vi i vår kontakt med sökande- och stödmottagande organisationer inte fått några indikationer på att begränsningen har verkat avskräckande eller att fondens målgrupper uppfattas ha olika värde. Begränsningen har heller inte kommunicerats externt eftersom fördelningen till projekt till förmån för målgruppen äldre ännu inte varit på en sådan nivå att gränsen tio procent av utdelningsbara medel riskerats att uppnås.

Författningsförslag och konsekvenser

Som framgår ovan föreslår Kammarkollegiet att 3 kap 6 § arvsfondslagen tas bort i sin helhet.

Vi ser ingen risk för undanträngningseffekter för andra målgrupper om förändringen genomförs, inte heller någon risk för att fondens långsiktiga förvaltning och fortlevnad äventyras eller några andra negativa konsekvenser.

Om begränsningen i 3 kap 6 § arvsfondslagen kvarstår gör vi bedömningen att de risker som redogjordes för i Arvsfondsdelegationens tidigare remissvar kvarstår.